



TADQIQOTLAR



ILM-FAN



TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2024

Google Scholar



zenodo



OpenAIRE



Andijan, Uzbekistan



+998945668868



<https://innoworld.net>

ONA TILI DARSLARIDA TALABALARNI TUSHUNISH VA TAHLIL QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Tursunova Kamola Ulug'bek qizi

Maktabgacha ta'lim metodikasi
kafedrası o'qituvchisi

O'quvchilarning ona tili darslarida tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning fikrlash qobiliyatini oshirish va o'z tilini chuqurroq anglashlariga imkon yaratadi. Bu ko'nikmalarni shakllantirish faqatgina matn mazmunini tushunish bilan cheklanmay, balki uning asosiy g'oyalarini tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini ham qamrab oladi. Quyida tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali bo'lishi mumkin bo'lgan asosiy metodlar keltirilgan. Interaktiv O'qish Texnikalari Interaktiv o'qish texnikalari o'quvchilarni o'qish jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. Bu metodda o'quvchilar matn mazmunini faqat passiv ravishda o'qib chiqishdan ko'ra, undagi asosiy g'oya, muallif fikrlari va mazmun orasidagi bog'liqliklarni anglashga harakat qilishadi. Misol uchun, savol-javob texnikasi yordamida o'qituvchi har bir parcha yoki mavzuni tahlil qilish uchun o'quvchilarga turli savollar beradi. Bu savollar ularni matndagi asosiy fikrlarni ajratib olish va o'zlarining fikrlarini bildirishga undaydi. Matnlarni Qiyoslash Usuli Matnlarni qiyoslash usuli o'quvchilarning bir nechta matnlar orasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlashlariga imkon beradi. Bu usul orqali o'quvchilar matnning asosiy mazmunini yaxshiroq tushunib, undagi turli elementlarni tahlil qilish ko'nikmalarini o'zlashtiradilar. Misol uchun, tarixiy yoki badiiy matnlarni qiyoslash orqali turli yozuvchilar yondashuvlarini va ularning badiiy uslublarini tushunishlari osonlashadi.

Raqamli Vositalardan Foydalanish. Bugungi kunda raqamli vositalar yordamida matnlarni chuqurroq tushunish va tahlil qilishni osonlashtirish mumkin. Interaktiv elektron kitoblar, videodarslar va tahlil dasturlari orqali o'quvchilar o'qish jarayonida mustaqil izlanish va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishi mumkin. Masalan, raqamli vositalar orqali matnlarni tahlil qilish uchun muhim so'zlar va iboralarni ajratish va ularni to'g'ri joylashtirish orqali matndagi asosiy fikrlarni aniqlashda yordam beradi. Hamkorlikda O'qish va Tahlil Hamkorlikda o'qish usuli orqali o'quvchilar birgalikda ishlash va fikr almashish orqali tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Guruh bo'lib matnlarni o'qish va muhokama qilish jarayonida o'quvchilar bir-birining fikrlarini eshitishadi va o'z tushunchalarini kengaytirishadi. Misol uchun, kichik guruhlarda matnni tahlil qilish va o'quvchilarning muhokama qilishlariga sharoit yaratish ularning mustaqil fikrlarni shakllantirishlariga yordam beradi. Baholash va Tahlilni Rivojlantiruvchi Mashg'ulotlar O'quvchilarning tushunish va tahlil qilish

ko'nikmalarini baholash uchun maxsus topshiriqlar yaratish ham samarali usuldir. Yozma insholar va esse yozish kabi mashg'ulotlar yordamida o'quvchilar matnni tahlil qilish va o'z fikrlarini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Bunday baholash usullari nafaqat o'quvchilarning matn mazmunini tushunishlariga yordam beradi, balki ularning o'z fikrini ifodalash va asoslab berish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Ona tili darslarida tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarning mantiqiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlardan foydalanish orqali o'quvchilar nafaqat matn mazmunini tushunishadi, balki uning ma'nosini chuqurroq anglab, o'z fikrlarini rivojlantirish ko'nikmalarini ham shakllantiradilar. Bu esa ularning kelajakdagi bilim va malakalarini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Albatta, ona tili darslarida tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha g'oyalar va yondashuvlarni quyida batafsilroq yoritaman.

Tahliliy Savol-Topshiriqlardan Foydalanish O'quvchilarning tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali usullardan biri – tahliliy savol-topshiriqlar yaratishdir. O'qituvchi tomonidan tuzilgan chuqurroq savollar o'quvchilarning matndagi ma'lumotni puxta o'zlashtirishlariga yordam beradi. Savollar shunday tuzilishi kerakki, ular o'quvchilarni matnning asosiy g'oyalari, obrazlar, muallif uslubi va kontekst haqidagi fikrlarini kengaytirishga undasin. Masalan:

- Matnning asosiy g'oyasi nimada?
- Muallif qaysi obrazlar orqali o'z fikrini ifodalamoqda?
- Ushbu matnda qaysi badiiy uslublar ishlatilgan va ular qanday ta'sir qiladi?

Bu kabi savollarni yechishda o'quvchilar matnni puxta o'qish va tahlil qilishga majbur bo'ladi, bu esa ularning tushunish ko'nikmalarini yanada rivojlantiradi.. Refleksiya Kunliklarini Yuritish Refleksiya kunliklari – o'quvchilarning o'qigan matnlari haqida yozma ravishda fikr yuritishlari uchun qulay vositadir. Kunliklarda o'quvchilar o'qigan matnlarining asosiy g'oyasi, qahramonlar xatti-harakatlari, muallifning shaxsiy pozitsiyasi kabi jihatlarni yozib boradilar. Bu yozma faoliyat o'quvchilarning o'z tushunchalarini shakllantirish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Misol uchun, har kuni o'quvchilar kunlikda "O'qigan matnimda menga nima ta'sir qildi?" yoki "Men ushbu voqeani qanday talqin qildim?" kabi savollarga javob yozishlari mumkin. Bu nafaqat tahlil qilish, balki chuqurroq tushunish va fikr bildirishni rag'batlantiradi. Tahlil Ko'nikmalarini Rivojlantirishga Mo'ljallangan O'yinlar. O'yin usullaridan foydalanish o'quvchilarni qiziqtirib, dars jarayonida faollikni oshiradi. "Kim savol bera oladi?" kabi o'yinlar orqali o'quvchilar o'zlari matn bo'yicha savollar tuzadilar va boshqa guruhlarga taqdim etadilar. Bu o'yinda o'quvchilar bir vaqtning o'zida tahlil qilish va tushunish uchun intellektual

jamoaga o'yinini o'ynashadi. Shu bilan birga, boshqa o'quvchilar tomonidan tuzilgan savollarga javob berish orqali matnning turli qirralarini ko'rib chiqish imkoniga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, "Qahramonlar bilan tanishing" kabi o'yinlarda o'quvchilar matn qahramonlarining ichki kechinmalarini, motivlarini, ularning qarorlarini tahlil qilish orqali ular haqidagi tushunchalarini chuqurlashtiradilar. Mualliflik Loyihalari va Prezentsiyalar

Matnni chuqur tahlil qilishga yordam beruvchi yana bir samarali yondashuv – o'quvchilarga mualliflik loyihalari va prezentsiyalar tayyorlash imkonini berishdir. Bu jarayonda o'quvchilar matnni mustaqil o'rganib, o'z talqinlarini shakllantiradilar. Har bir o'quvchi yoki guruh matnning ma'lum bir qismini tahlil qilib, uni sinfga taqdim etadi. Shu orqali ular matnni tahlil qilish, muhim fikrlarni ajratish va ularni boshqalarga tushunarli tarzda yetkazish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Matn mazmunini tushunishda diagramma va grafiklardan foydalanish ham samarali usul hisoblanadi. Venn diagrammalari, klaster diagrammalari yoki harakatlar xronologiyasi kabi vositalar o'quvchilarga matndagi o'xshashlik va farqlarni, muhim voqealar xronologiyasini tushunishga yordam beradi. Misol uchun, ikki qahramonning o'xshashlik va farqlarini tushunish uchun Venn diagrammasidan foydalanish o'quvchilarga ularning xulq-atvorini tahlil qilishni osonlashtiradi. Shuningdek, klaster diagrammasi yordamida matnning asosiy g'oyalari va ularning o'zaro bog'liqligini chizib ko'rsatish orqali tushunishni chuqurlashtirish mumkin.

Talabalarning mustaqil o'qish orqali tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ularga mustaqil tarzda matn o'qitilib, keyin sinfda uni munozara qilish tashkil etiladi. O'qituvchi tomonidan berilgan matn bo'yicha o'quvchilar mustaqil fikr yuritish va o'z mulohazalarini bildirishga undaladi. Bu usul o'quvchilarga nafaqat o'z fikrini shakllantirish, balki boshqalarning fikrlarini ham tahlil qilish imkoniyatini beradi. Misol uchun, mustaqil o'qilgan hikoya yoki maqola asosida o'tkazilgan munozara darslari o'quvchilarni o'qigan matnlarini chuqurroq anglash va turli nuqtai nazardan qarashga undaydi. Ona tili darslarida tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun o'quvchilarning fikrlash jarayonlarini har tomonlama qo'llab-quvvatlaydigan metodlardan foydalanish muhimdir. Ushbu metodlar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, turli manbalarni chuqur tahlil qilishga va o'z fikrlarini aniq ifoda etishga undaydi. Tahlil va tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish orqali o'quvchilar nafaqat ona tilini, balki boshqa fanlarni ham o'rganishda yuqori natijalarga erishadilar va bilimlarini kengaytiradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Rustamov X., Abduraxmonov N. O'zbek tili o'qitish metodikasi. – T.: O'qituvchi, 1969.
2. Sayfullayeva R., Rafiyev A., Usmonov S. O'zbek tili. (akademik litseylarning r

ILMIY-AMALIY ONLINE KONFERENSIYA

- usiyzabon guruhlari uchun) // Akademik litseylarning anik fanlar yo'nalishidagi TTS va chuqurlashtirilgan fanlar o'quv dasturi.- T., 2005. 316-331 b.
- 3.Yuldoshev I., Sharipova O'. Tilshunoslik asoslari. -T.: Iqtisod-moliya, 2007.
- 4.Yaxshiyeva G. O'zbek tilida fonografik uslubiy vositalar. Filol.fanlari nomzodi .dis. -T., 1996. 132 b.
- 5.O'zbek tili o'qitishning dolzarb masalalari (O'TDA) ikkinchi yig'inining materiallari. Qarshi.1993.



INNOVATIVE
WORLD